

Iakttagelser gjorda under en på sommaren 1862 företagen

E x c u r s i o n

till de orter, som närmast röra Blendasagan.

av Joh. Gust. Yman.

M. 9117 :/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3. Iakttagelser

gjorda under

en på Sommaren 1862 företagen

Excursion

till de orter, som närmast röra Blenda-
sagan.

- - -

(Upplästa i 'Föreningen för Samlande af Smål. Minnen'.
i oktober månad samma år af - Joh. Gust. Yman.)

Inledning.

Mina Herrar!

Då det åligger hvar och en af Föreningens medlemmar, som
under sommaren någon tid wistats i vår gemensamma fä-
dernebygd, Småland, att, wid sin återkomst till Akade-
mien, rikta F:^S samlingar med någon liten anteckning, rö-

Skriv endast på denna sida!

rande fädernejordens äldre tider, dess historia, språk
befolkning eller fornlemningar -, så har jag för att full-
göra detta k. åliggande - och för att ej längre nämnas
bland dem, som ännu som det synes, qvarstå på likgil-
tighetens eller den falska blygsamhetens torg - företagit
några excursionser, förnämligast till de orter, der Blen-
dasagan har sina flesta minnesmärken.

Hvad jag under dessa excursionser erfarit tänker jag nu
så småningom uppteckna och påtvinga H^rnas uppmärksam-
het på de stunder, då wi såsom i dag, komma tillsammans,
för att på en eller annans inbjudning göra små utflyk-
ter till vårt fosterlands alltid kära höjder och dalar.

Då jag således har nog mod - för att ej säga öfvermod -
att i dag bjuda på en liten utflykt till 'Blendas sago-
friska lunder', så hoppas jag att H^rna äro nog modiga el-
ler rättare ädelmodiga - att emottaga inbjudningen, i
synnerhet som den friska sommarluft, vi efter behag
kunna inandas på Smålands höjder, ju i alla fall ~~alir~~

ett rätt angenämt utbyte mot den vattenmängda s.k. luft,
vi dagligen nödgas dricka på Lunds fuktiga promenader.
Under förutsättning att åtminstone största delen af
H^{rna} äfvenledes hafva nog mod - eller, för att denna
gång slå hufvudet på spiken nog tålamod - att följa till
slutet, och att äfven om färdenejorden skulle blifva
mindre behaglig, hvilket tyvärr! lätt kan hända med en
sådan ciceran, ej öka obehagligheten genom ~~att~~ för krän-
kande antydningar åt det hållet, så will jag, sedan jag
sålunda omgjordat mig, omsider gå tecken till uppbrott.
Obs. Då det vore högst opassande att föra H^{rna} med för-
bundna ögondirekte till de orter, der Blendasagah har
sina minnesmärken, och först der aftaga bindeln, så ger
jag, vid närmare eftersinnande, Hr^{na} lof att kasta blic-
karne så wida omkring som H^{rna} behaga. Likaledes skall
jag med största nöje och efter bästa förmåga öka att
befvara de förfrågningar och inkast, som H^{rna} kunna anse
sig befogade att göra. För öfrigt ämnar jag bli så tyst-

låten som möjligt, is ypperhet beträffande mina egna,
alltför intressanta, äfventyr.

- - - - -

Under dessa resonemanger kunna wi, om H^{rna} behaga, anse
att vi hunnit till Sigfrids gamla stad - utan vidare
äfventyr. Det står H^{rna} fritt att påstå, det staden är
wacker och wälbyggd; det är också allt, hvaraf det nu-
varande Wexiö har att har att berömma sig. Twenne gånger
bränd och sköflad af Danskarna, snart sagdt otaligag
gångar mer eller mindre svedd genom innevånarnas egen
wårdslöshet: se der i öfrigt Wexiö stads olyckliga me-
ritlista. Skönare efter hvarje dylik förödelse har
emellertid Wexiö, likt en annan fågel phoenix, höjt sig
ur askan, tills den omsider uppnått den oemotsägliga
prydighet, hvaröfver de nuvarande innewånarna ej äro
litet stlota. Förr i werlden kallades Wexiö en otäck
håla; numera kallas den af innevånarna 'vår vackra stad'.
För ej lång tid ~~tälhaka~~ hade Vexiöboarna att uthärda

många beskyllningar; tillvitelsen för en smula lyx är väl numera den enda de tåla att höra. I synnerhet har man allt frukta af elaka tungor, om man - som lätt kan hända: humanum est errare! - åskulle finna, sig befogad att förnya den gamla beskyllningen för sqvalleraktighet, med thy åtföljande illa - beryktande af nästans goda namn och rykte. - Vid tiden för Blendas uppträdande på den krigiska skådebanan, der vi, ovanligt nog, se qvinnor spela hjelteroler, war W. förmodligen blott een obetydlig munkstad. Atminstone måtte den ej haft någon större provinciell betydelse, ty i detta fall är det att förmoda, att hjeltinnan skulle hafva sammandragit sina stridskrafter till denna ort, såsom både den lämpligaste samlingsplatsen och säkraste utgångspunkten för expeditioner. - Sedan wi kastat en sista tacksamhetslågande afskedsblick till Blendas älskvärda döttrar, - och dertill hafva wi fullt skäl⁺ - vända vi med lik-

- - - -

år 1862 i okt. emotios studerande Småländska Nationen

giltighet ryggen åt Wärends nuvarande hufvudstad, för att så fort som möjligt uppsöka den ort, som under Blendas dagar war hufvudstad, såvida man der med förstår kungens residenstad, ty det war A l l a t o r p ⁺. Der residerade i timma A l l e, konung öfver Virdalandet, och der begynner egentligen den historia, om hvilken jag, i den nån resan framskrider, skall erindra H^{rna}.

- - - - -

anm. forts. från föregående sida.

i Lund en skön fana, sömma och bröderad af Wexiö damer.

⁺ För att få jaga hjortar i dess bokskogar och för att fiska i dess sjöar hade K. Alle walt detta, efter honom benämnda, Alletorp till sitt säte; annars war väl Ingelstad det egentliga residenset för Wärends konungar. -

För att från W. komma till Allatorp, måste man passera ut genom den östra s.k. tullen, hvarefter man alltjemt wiker af åt höger. Wi hafva brådtom, men wi få derfö-
~~de~~ ej helt och hållet blunda för naturens skönheter. - Antagom, att morgonsolen nu först börjar utgjuta sina strålar öfver den sommarfriska och leende nejden kring Smålands äldsta stad. De i blommornas kalkar slummrande dofterna wakna och närma sig oss, förda af zephirens lätta flägtar, under det våra ögon tjusas af de klara dagdropparne, som likt diamanter tindra i gräset, och våra öron angenämt bedöfvas af de wexlande toner, hvafmed luftens bevingade innevånare helsa den nyfödda dagens gryning. Allt andas lif och glädje. Det är i den wackra parken vid 'Kampen', som vi låta förleda oss till dessa känslosamma betraktelser, och wi äro urskuldade, i fall vi annars hafva något intresse afatt blifva det. På den ena sidan hafva wi den lilla lärdomskuggade Wexiö-sjön, på den andra Kampens wackra åbyggnad; i denna sednare likväl ge-

nom den mellanliggande parken så mycket skild ifrån den förre att hon tyvärr ej kan spegla sitt koketta yttre i den lilla insköns spegelblanka yta. Framför och bakom oss hafva vi väl odlade och bördiga åkerfält. Dessa fält, som nu förete en så herrlig anblick, woro likväl för icke länge sedan (se 'n 1788) föga bättre än ljungheden. Men, derborta wid sjöstranden, i den af lönnar och kastanjer beskuggade ättekullen, hvilat den man, under hvars namn vi på det mitt emot hufvudbyggnaden uppresta, monumentet läsa: 'wildmarkens förwandlare. Denne man var Johan Bergencreutz, lagman och Häradshöfding i Konga Härad. Wi fortsätta emellertid marschen och hinna innan kort till Thelestad. Der (wid wäderqvarnen) kunna vi så mycket heldre kasta en sista afskedsblick på den nyss lemnade staden, som det verkligen lönar mödan att derifrån betrakta densamma.

Sedan wi lemnat Thelestad och dermed Wexjö landsförsamling, inkomma wi på Denningelanda församlings område.

Inom denna lilla socken (7 hemman) ligger en by, benämnd Kettilstorp, hvars namn möjligen skulle kunna härleda från den bekante äfventyraren Kettil Runske, om man icke visste att den småländska sagan om honom egentligen tillhör Visingsö och Alsheda socken af Östra Härad, på hvilket sednare ställe han säges hafva blifvit född och haft sin bostad (Repreda Drakagård). Straxt norr om den lilla träkyrkan fans för ett par år sedan en wacker lund, af folket kallad Småningslund (troligen en sammandragning af Smälänningarnes lund) med flere fyrkantiga stensättningar och många bautastenar, dock utan inscriptioner. Vid kyrkan står också en större sten, men äfven denna saknar inristningar. Den sten med inskrift, som Liljegren i sina Run-urkunder här anmärkt, kunna vi icke finna. Förmodligen har den, som så många andra, blifvit för ~~störd~~ ~~störd~~. Ett bewis på detta förstörelsenit lemnar också den nyssnämnda lunden, som

M. 9117:10.

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ifrån att vara en lekplats för socknens ungdom, blifvit förvandlad till den mest prosaiska åker. De forðna minnesstenarne, som för några år sedan stodo så stolta och upprätta i skuggan af hassel och björk, bilda nu en ringmur omkring den såd, som spirar upp ur hjelyars mull. Säkerligen har denna lund, som jag nu håller på att rådda ur glömskan, i forðna dar blifvit begagnad till begravningsplats för fallna krigare - eller också, för icke-krigare d.w.s. redliga odalmän och i hvilket fall som helst hade den väl bordt lemnas i helgd. men den tilltagande odligsfliten skonar ingenting. Så gagnelig och önskvärd den i och för sig är, kunna wi emellertid, vid ett sådant tillfälle som detta, ej annakt än harmas öfver dess despotiska tilltag. Hade lunden stått qvar i sin forðna skönhet, skulle vi, tväifvelsutan, slagit oss ner i trädens skugga, aftecknart och beskrifvit stensättningarna, ja, jag, som annars är så tystlåten skulle t.o.m. talat om en och annan saga rörande densamma. Men

Skriv endast på denna sida!

nu för jag, stillatigande H^{rna} vidare. Då D:^{da} socken straxt derpå slutar, widdtager Täfvelsås. Wi inkomma i den del af T:^s socken, som före 1785 utgjorde en särskildt församling, under namn af Tofta, - Hvars kyrka till stor del var byggd af ett enda kollosalt askträd. Kyrkorna sammanslogos i ordets egentliga bemärkelse; i det Toftaboarna, i förargelsen, helt enkelt togo sitt urholkade askträd och satte det wi ena ändan af Täfvelsås gamla kyrka, af hvilken den ännu i dag (såsom det säges) utgör förnämsta delen, eller ~~korset~~ choret. Wi passera snart förbi det wackra herresetet Osaby, som ursprungligen tillhört Ulfaxe-ätten. Numera eget det af friherrinnan Bennet, dotter till den numera aflidne General-Löjtn: Erl: Hedenstjerna, som sedan den gamla hufvudbyggnaden (omkr. 1848) nedbrunnit, lät uppföra den ståtliga byggnad vi nu hafva framför oss. Inom f.d. Tofta-socken ligger äfvenledes det Allatorp, wi hafva angif-

M. 9117:12.

12

vit som Blenda-sagans utgångspunkt. (Men om Her^{nas} tåla-
moå icke sätter punkt härstädes, nödgas jag, i brist på
tid, atg göra det.)

(Fortsättning följer e. an g.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV